

T1-Yaşar Kurt'un Kıraat Tarihinin Meseleleri adlı Kitabının Kritiđi¹²**Semra BAYRAL**³

APA: Bayral, S. (2024). Yaşar Kurt'un Kıraat Tarihinin Meseleleri adlı kitabının kritiği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö15), 965-967. **DOI:** <https://zenodo.org/record/13826086>

Kurt, Y. (2013). *Kıraat Tarihinin Meseleleri*. Samsun: Ceyhlan Ofset

Yaşar Kurt tarafından kaleme alınan "Kıraat Tarihinin Meseleleri" isimli kitap beş ana bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmada kıraat ilminin doğuş ve gelişim seyrinde Hz. Peygamber'den İbnü'l-Cezerî'ye (ö. 833/1429) kadar olan dönem ele alınmıştır. Yazar, İbnü'l-Cezerî'den (ö.833/1429) sonraki alanın daha geniş bir şekilde işlenmesine imkân sağlamak için konunun İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429) ile sınırlandırıldığını eserinde ifade etmektedir. (s. 5)

İlk bölümde yazar, "Kıraat İlimi ve İlgili İstilahlar" başlığı altında "Kur'ân, kıraat, kârî, kurrâ, mukrî, râvî, rivâyet, tarîk, vecih, ihtiyâr, kıraat-i seb'a, kıraat-i aşere, kıraat-i erbaate aşere, semâ, arz ve edâ" kavramlarını aşıklamıştır. Bu kavramları ifade ederken sadece anlamlarına değinmekle kalmayıp tarihi akışı içinde bu kavramların algılanışı ve hâlen bu kavramlardan hangi yönlerden ne kadar istifade edilebileceği gibi farklı değerlendirmelere yer vermiştir. Burada özellikle semâ, arz ve edâ kavramları aşıklanırken, Hz. Peygamber döneminden itibaren Kur'ân eğitiminde semâ (hocanın öğrenciyi okuması) ve arz (öğrencinin hocaya okuması) metodunun önemine dikkat çekmiştir. Bu bölümde verilen bilgilerin Kur'ân eğitimi aşıısından önemli olduğu ve gelişen teknolojik imkânlarla rağmen günümüzde de semâ ve arz metodunun en etkili yöntemlerden biri olduğunu ifade etmektedir. (s. 15-27)

İkinci bölümde tarihi seyri itibariyle kıraat ilmi ele alınmış ve burada öncelikle "cem'u'l-Kur'ân" ifadesine aşıklık getirilmiştir. Göçebe kültürün karakteristik özelliği olarak Arap toplumunda yazılı

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Őikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Kitap Eleştirisi, **Makale Kayıt Tarihi:** 24.06.2024-**Kabul Tarihi:** 20.08.2024-**Yayın Tarihi:** 21.08.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13826086>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Book Review, **Article Registration Date:** 24.06.2024-**Acceptance Date:** 20.08.2024-**Publication Date:** 21.08.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13826086>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İşlam Bilimleri, Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlimi Anabilim Dalı / Graduate Student, Samsun Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences, Basic Islamic Sciences, Department of Qur'anic Reading and Qiraat (Samsun, Türkiye), semra-1655@outlook.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0009-0001-6961-1593> **ROR ID:** <https://ror.org/028k5qw24>, **ISNI:** 0000 0004 0574 2310, **Crossref Funder ID:** 501100004202

kültürden çok sözlü kültürün gelişmiş olduğu vurgulanmış, bunun sonucu olarak vahiy devam ederken sahabenin inen ayetleri yazmaktan çok ezberleme gayreti içerisinde olduklarına değinilmiştir. Ezberin yanı sıra Hz. Peygamber'in, inzâl olan ayetleri vahiy kâtipleri ile kayıt altına aldırıldığı ve sahabeden ise yazmayı bilenlerin kendi çabalarıyla ayetleri yazdığı ifade edilmektedir. Kur'an'ın sahabe tarafından ezberlenmesi ve yazılması olaylarının her ikisi için de "cem'u'l-Kur'an" tabiri kullanılmaktadır. Bu bölümde Hz. Peygamber döneminde cem' konusuna açıklık getiren yazar, vahiy sürecinde Kur'an'ın mushaf haline getirilememesinin sebeplerine yer vermektedir. (s. 28-41)

İkinci bölümde ele alınan diğer bir konu Kur'an'ı öğrenmede ümmet için bir kolaylık sağlayan yedi harf meselesidir. Bu bölümde kıraat ilminin tartışmalı konularından biri olan yedi harf ruhsatının başlangıcı, ne anlama geldiği, niçin istendiği, nasıl elde edildiği ve geçici bir kolaylık mı veya sürekli mi olduğu gibi hususlara konu ile ilgili hadisler göz önüne alınarak açıklık getirilmiştir. Bu konuda ulemanın görüşlerine yer verilmiştir. (s. 41-61) Yazarın yedi harf ruhsatının devam edip etmediği yönündeki değerlendirmesinin, okuyucu için konuyu daha anlaşılır kılması bakımından oldukça faydalı olduğunu söyleyebiliriz. Kurt, konu ile ilgili görüşünü şu cümleleriyle ifade etmektedir: "...meşru bir mazeret sebebiyle verilen bu ruhsatın kalıcı olmayacağı, şartlar değişip, İslam geniş kitleler tarafından öğrenilir ve kabul görürse değişebileceğini de anlamak mümkündür. Nitekim Hz. Osman (ö. 35/656) döneminde bu ruhsat kaldırılmıştır. Ancak bu ruhsat, İslam'ı yeni kabul eden, kullandığı dil nedeniyle bazı harfleri telaffuz edemeyen, adeta okuma özürülü olan kimseler için, her dönemde uygulanabilir. Sonraki dönemlerde, fakihlerin zelletü'l-kârî (okuyucu hataları) bahislerinde, İslam'ı yeni kabul eden kimselere, bazı kelime veya harfleri telaffuzdaki eksiklikleri nedeniyle gösterilen kolaylığın kökeninde, açıkça ifade edilmese de bu ruhsatın etkisi olduğu söylenebilir." (s. 43-44)

Yedi harf meselesinden sonra Kur'an'ın cem'i konusuna değinen yazar, râşid halifeler döneminde yaşanan olayları ele almaktadır. Kur'an'ın Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Osman dönemlerinde olmak üzere üç defa cem' edildiğinden bahsetmektedir. Hz. Peygamber döneminde yazılmış olan fakat vahyin devam ediyor olması sebebiyle bir araya toplanamayan ayetlerin halifeler döneminde Mushaf haline getiriliş sürecini okuyucuya aktarmaktadır. Kur'an'dan hiçbir şeyin eksiltmediğinin ve günümüze kadar değişmeden geldiğinin ispatı da denebilecek bu sürecin iyi bilinmesi gerekmektedir. Kur'an'ı Kerîm Hz. Ebûbekir (ö. 12/634) döneminde iki kapak arasında toplanmış, Hz. Osman (ö. 35/656) döneminde ise çoğaltılarak belirli merkezlere gönderilmiştir. Kurt, bu sürecin nasıl işlediğini detaylı bir şekilde ele almaktadır. (s.61-80) Hz. Osman döneminde yapılan çoğaltma işleminin Hz. Ebû Bekir dönemindeki İmam Mushaftan ayrılan yönlerini maddeler halinde sıralamasının konuyu özetlemesi bakımından faydalı olduğunu söyleyebiliriz. (s.74-76)

İkinci bölümün devamında "Kıraat İlmine Sahâbenin Katkısı ve Kıraat Okullarının Doğuşu" başlığı altında Medine, Mekke, Şam, Basra ve Kûfe kıraat okullarının ortaya çıkışı ve bu okulların önemli temsilcileri hakkında bilgilere yer verilmiştir. (s. 80-85). Sonrasında ise "İcâzet Müessesesi", "Mushafın Noktalanması ve Harekelenmesi" ve "İbn Mücâhid'e (ö. 324/936) Kadar Kıraat İlmi" konuları ele alınmıştır. Kanaatimizce "İcâzet Müessesesi" başlığının konu bütünlüğü ve bağlam açısından daha uygun bir bölümde yer alması faydalı olabilir. (s. 85-92).

Yazar üçüncü bölümde kıraatlerin değeri konusuna yer vermiştir. Bu bölümde kıraatlerin sıhhati ve tevâtürü meselesine açıklık getirmiştir. Kıraatlerin sıhhat şartları ve "Sahih" kavramının kıraat ilmindeki manaları üzerinde duran yazar, daha sonra kıraatlerin tevâtürü meselesine değinmiştir. Başlangıçta hadis ilminin içinde nakledilmeye çalışılan kıraat ilminin, tevâtür konusunda hadis ilminde aranan "yalan üzerine ittifakları aklen mümkün olmayan bir topluluğun yine böyle bir topluluktan

aldıkları bir haberi, aynı özelliklere sahip başka bir topluluğa nakletmeleri” şartına göre değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Kaynaklarda yer alan bilgiler ışığında gerekli açıklamalara yer veren Kurt, bu konudaki görüşünü şu cümlesiyle ifade etmektedir: “*Kıraatlerin tevâtürü meselesini değerlendirirken, hadis ilmindeki uygulamalarda şart koşulan sayı yerine, edâ ve ifade açılardan bakmak daha isabetli bir yaklaşım olacaktır.*” (s. 93-102) Dördüncü bölümde ise kıraatlerin kısımları başlığı altında sırasıyla; mütevâtir kıraatler, meşhur kıraatler, âhad kıraatler, şâz kıraatler, müdrec kıraatler ve mevzu (uydurma) kıraatlerin açıklaması yapılmıştır. (s. 103-111).

Kıraatlerin sınıflandırılmasını ele alan beşinci bölümde öncelikle kıraatlerin sınırlandırılmasına zemin hazırlayan olaylardan bahsedilmiştir. Zamanla kıraatler ve rivâyetlerin artması sonucu İslam toplumunda ihtilaflar ve ayrışmalar ortaya çıkmıştır. Toplumda birliği sağlamak amacıyla yapılan kıraatleri sınırlayıcı çalışmalar arasında en etkili olanı İbn Mücâhid'in (ö. 324/936) “*es-Seb'a f'l-kırâât*” adlı eseridir. Kurt, bu bölümde İbn Mücâhid (ö. 324/936) tarafından belirlenen ve dönemindeki çoğu âlim tarafından da benimsenen yedili tasnifin, kıraat eğitimi ve öğretimine aktarılması ve sistemli bir hâle getirilmesinde Endülüslü âlimlerin önemini vurgulamıştır. Bu âlimlerin hayatlarından, kıraat ilmindeki yerinden ve önemli eserlerinden bahsetmiştir. (s. 112-120) Bu konuda yaptığı şu değerlendirmesi dikkat çekmektedir: “*Kıraat-i seb'a/yedi kıraat'in belirleyicisi İbn Mücâhid (ö. 324/936), hazırlayıcısı Mekî b. Ebû Tâlib (ö. 437/1045), kıraat ilmine dâhil eden, uygulama alanına koyan, diğer bir tabirle İslam coğrafyasında geniş bir katılımla eğitim ve öğretim imkânı bulmasını sağlayan ed-Dânî (ö. 444/1053) ve onunla birlikte eř-Şâtibî (ö. 590/1194) olmuştur.*” (s. 120) Eserde son olarak kıraat-i seb'a (yedi kıraat), kıraat-i aşere (on kıraat) ve kıraat-i erbaate aşere (on dört kıraat) tanıtılmaktadır. Burada kıraat ilmini gelecek nesillere intikal ettiren imamların, kıraatlerindeki tercihleri ve diğer kıraatlere göre buldukları yerin daha iyi anlaşılması açısından hayatları, kıraatlerini aldıkları ve okuttukları kimseler, kıraat ilmindeki kudretleri, çağdaşları ve sonrakilerin onlar hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Yedi ve buna ilave edilen üç kıraatle birlikte on kıraat imamının râvîlerinin hayatları ve kıraatleri hakkında bilgi verilmiş fakat on kıraate ilave edilen dört kıraat imamının râvîleri sadece isim olarak zikredilmiştir. (s. 121-194).

Tanıtımı ve değerlendirmesini yapmaya çalıştığımız “Kıraat Tarihinin Meseleleri” kitabı kıraat alanında Hz. Peygamber'den İbnü'l-Cezerî'ye kadar olan dönemi ortaya koyan kapsamlı bir çalışmadır. Konuları ele alış metodu, açık ve anlaşılır dili ile her kesimden okuyucunun istifade edebileceği bir eserdir. Kıraat ilminde ihtilaflı gibi görünen konular temel kaynaklara dayanılarak açıklanmıştır. Yazarın yeri geldikçe kendi görüşlerini ortaya koymasına esere ayrı bir değer katmaktadır. Eserde yazım kurallarına titizlikle riayet edilmiş, gereksiz sözcük kullanımından uzak durulmuştur. Kitap kaynak bakımından oldukça zengindir ve öncelikle alanın temel eserlerine itibar edilmiştir. Bu çalışma alana ilgi duyan ve İbnü'l-Cezerî sonrasını çalışmak isteyen araştırmacılara önemli bir örnek teşkil etmektedir.